

Nela LANGEROVÁ, *Tendenční prvky v intencionální četbě pro začínající čtenáře v 50. letech 20. století*, diplomová práce, Ústav historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice, Pardubice 2022.

Studie Nely Langerové je věnována sledování tendenčních prvků v intencionální dětské literatuře v první dekádě poúnorového komunistického režimu. Autorka v úvodu avizuje za hlavní téma práce „získání poznatků o mechanismech a tématech, které vládnoucí ideologie považovala pro děti za důležité“. Za daným účelem Nela deklaruje záměr provést sondy do dětské literatury, jež měly přinést poznání klíčových znaků dané tvorby, v širším měřítku pak i prozkoumat české literární myšlení 50. let 20. století, včetně konstrukce normativu a požadavků, jež byly na funkci dětské literatury kladeny.

Téma analyzování literatury jako socializačního prostředku ideologického rámce je výborným nápadem, což je nutno kvitovat s nadšením, podobně i formální úprava práce je mimořádná, v daném ohledu dosáhla Nela skvělého výsledku. Za nepatrně problematičtější již považuji rozhodnutí věnovat dvě třetiny práce syntéze. Autorka využívá sekundární literaturu české provenience, téměř beze zbytku, nutno podotknout, nicméně ne příliš inovativně. Zde lze vytknout částečné opakování některých informací v textu, zejména však rezignaci na samostatnou interpretaci sledovaného fenoménu. Autorka selektivně přebírá názory autorit, s nimiž jakýmkoliv způsobem nepolemizuje. Za problematický považuji rovněž autorčin narativ, v jehož rámci chápe pronikání ideologie do dětské literatury jako jev, jež byla typický až pro situaci po roce 1948. Ideologický rámec pronikal do literatury vždy, ať už to byl bující nacionalismus 19. století, či později snaha utvářet specifickou identitu samostatného Československa (velice dobře jsou dané tendence patrné např. v autorkou citovaném díle Ondřeje Sekory). V probíhajícím sporu o povahu totalitarismu by autorka zjevně reprezentovala názorovou pozici první akademické vlny studia totalitarismu, jež se rozvíjela zejména po druhé světové válce. Osobně bych jednoznačně uvítal, kdyby Nela věnovala na úkor syntetických pasáží výrazně větší pozornost sémiotickému rozboru primárních zdrojů.

Analytická třetina práce je vedena snahou dosáhnout apriori vymezeného cíle, v tomto smyslu tedy zachytit pronikání socialistických myšlenek do literárních děl. Autorce se daří definovat řadu témat i demonstrovat narativní postupy, jež byly pro páté desetiletí typické, méně však již dosahuje postižení literárního myšlení dané doby. Snaha charakterizovat literární diskurz budovatelského období jako víceméně vynucený aspekt kulturní tvorby odhlíží od dobového nadšení, jež bylo namnoze vtělováno do textů zcela neintencionálně. Uvítal bych ze strany autorky také vysvětlení, jakým způsobem selektovala pro svou sondu primární zdroje. Z jakého důvodu mezi nimi převládají především tituly z první poloviny 50. let? Neochudila se tak kolegyně o možnost vytvoření diachronní linie výkladu? Chápu, že prostor pro práci je nutně vždy omezený, ale považoval bych za zajímavé sledovat vymezený korpus také kvantitativní sondou. Do jaké míry byly ideologicky zabarvené texty v čítankách majoritní? Nalezly bychom i v daném období texty, jejichž primární motivací bylo zprostředkování uměleckého prožitku? Můžeme skutečně souhlasit s autorčím závěrem, že se komunistická ideologie nepropisovala do knih rafinovaně? Jak by pak posoudila drobné posuny některých textů, jež záměrně navazovaly na starší literární tradice (viz Karafiát)?

Bylo by samozřejmě skvělé danou sondu ještě prohloubit orálně historickým výzkum recepce dětské literatury mezi narátory, kteří v daném období dospívali, abychom dokázali pochopit, nakolik se ideologický diskurz komunismu skutečně díky dětské literatuře stával součástí myšlenkové výbavy

malých čtenářů, to ale literárně-vědné práci patrně nenáleží.

Při celkovém zhodnocení práce je zapotřebí zvážit její formální kvality, vyčerpávající práci s českou sekundární literaturou a zdařilé dílčí charakteristiky konkrétních literárních děl v závěrečné části práce. Přesto se nemohu ubránit dojmu, že ani po přečtení práce nedokážu posoudit, jak reálně proces indoktrinace prostřednictvím četby probíhal, zda využíval zcela odlišných strategií, než např. socializace dětí v meziválečném Československu a zejména, nakolik byla daná literatura skutečně normativním elementem vzdělávání. Dokáže Nela zodpovědět dané otázky v rámci obhajoby?

Práci jednoznačně **doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou B (jedna mínus)**.

V Pardubicích 9. 5. 2022

Vladan Hanulík